

Petar
Prelog

Povodom stote godišnjice smrti Josipa Račića

Povodom stote godišnjice smrti Josipa Račića (1885.-1908.), a u očekivanju objavljivanja monografije o slikaru iz rukopisne ostavštine Grge Gamulina, u nakladi Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, odabiremo tek nekoliko odlomaka iz tekstova koji evociraju njegovo umjetničko djelo, svjedočeći o Račićevu ključnom mjestu u povijesti hrvatskoga modernog slikarstva.

↑ Josip Račić, *Pont des Arts*, 1908., Moderna galerija, Zagreb

“ (...) Čudna je unutarnja vatra morala da gori u tom neobrazovanom malom dječaku, da se je trgnuo iz ove naše provincije, iz ove krčme u Horvatima, iz te naše litografije Rožankovskog i Moderne, pa da uperi sam, potpuno sam, bez ikakva kompasa direktno na Leibla, na Maneta i na impresionizam.

U Münchenu na akademiji u ono vrijeme slikarski vjetrokazi još se nisu ravnali po Parizu, a govore münchenski đaci akademije, da je Josip Račić bio svakako jedan od prvih pionira münchenske slikarske akademije, koji je imao u sebi jasnu sliku o tome, što je to akademski sos, a što je zapravo boja na

platnu! Za nas i za naš likovni razvoj, taj je Račićev stav svakako toliko važan kao i Leiblova pojava u historiji njemačkog slikarstva. Od Bukovčeve Cabanelovštine preko našeg provincijalnog genremaleraža do ornamentalne dekorativne i verbalne propagandističke jugofaze, u našem likovnom životu bilo je suviše mnogo laži i fraze, a da Račićev slikarski opus s Kraljevićem i Vladimirom Becićem ne bi bilo potrebno dnevno isticati kao slikarski događaj prvog reda. (...)"

Miroslav Krleža, "O smrti slikara Josipa Račića", *Književnik*, br. 8, 1928., str. 279-281.

" (...) 'So hat ein Manet nicht gemalt' odbrusio je Račić svome učitelju u sijedu brađu, kad mu je htio pokazati svoje moderne recepte slikarstva. Za Račića je parola Manet značila ujedno i naslanjanje na cijeli kompleks svih onih slikarskih realizacija, iz kojih je Manet, osobito onaj rane faze, vukao svoj korijen. Tu se miješao F. Hals, virtuoz s gospodskim Velasquezom, i temperamentni kolor Goye pomalo je kumovao. (...) Ova Račićeva orijentacija spram čistog i nenatrunjenog ideala slikarstva bila je ujedno i ponajvažnija za cjelokupni razvoj slikarstva u nas. Jer do njega ne poznamo nijednoga slikara, koji bi u svojim najranijim radovima, nastalima de facto još u školi, na akademiji, tako izrazito taj čisti slikarski smjer formulirao prvorazrednim i majstorskim realizacijama. (...)"

Ljubo Babić, "Josip Račić (1885-1908)", *Hrvatska revija*, br. 1, 1930., str. 35-37.

" (...) Nikako se ne može sumnjati o Račićevom prirođenom slikarskom senzibilitetu i o autentičnosti njegove moći za mišljenje. Elementarnim svojim sposobnostima on nadmašuje sve individualne pojave druge polovice 19. st., a u svom vremenu centralni je lik. (...) Račićevo slikarstvo stoji na najvišem dijelu kraja razvitka tradicionalnog realizma u širem smislu te riječi. Orijentirao se prema Manetu, idealizirao je Goyu i usredotočio sve svoje snage oblikovanja: na istinsku pikturnalnu interpretaciju motiva. U znatnoj mjeri povećao slikarsku osjetljivost materije

svojih tonski disponiranih boja. U nekoliko je rijetkih prilika učinio korak preko granica normativa, koji su bili poznati na akademijama. Njegova djela svakako stoje iznad svega, što se dotada u krugu našeg slikarskog obzora novijega vremena pojavilo i još su nam danas bliža od primjera produkcije, koja je u njegovo doba gospodarila pojmovima i tržištem. (...)"

Radoslav Putar, "Pedeset godina poslije slikarve smrti. Račićev početak", *Narodni list*, br. 4032, 1958., str. 4.

" (...) Račić nam se još uvijek može činiti nenadmašenom slikarskom vrijednošću (iako postoje stilski naprednije vrijednosti) zato što je on potpuno, dosljedno i u jednom mahu ostvario vlastite ljudske, stvaralačke i usko slikarske pretpostavke. On je u svojoj umjetnosti ostvario takav intenzitet organskog sjedinjenja svojih genetskih premisa – konkretnih psiholoških, kulturno-hereditarnih, ambijentalnih i razvojno stilskih premisa – kakav intenzitet u slučajevima umjetnika iz kasnijeg vremena možda i nije dostignut. (...)"

Božidar Gagro, "Periferna struktura: od Karasa do Exata", *Život umjetnosti*, br. 1, 1966., str. 15-25.

" (...) Kad je riječ o Račiću, najčešće se i gotovo neizostavno govori, a smatramo i mora govoriti, o njegovoj velikoj nadarenosti. Konstatacija je to koliko točna toliko i odviše općenita, tako da naprosto postulira konkretnije dopune, pitanja, određenja, odgovore, argumentaciju i tumačenja. Ovom prilikom neka na kraju bude dopušteno upozoriti samo na jednu bitnu karakteristiku Račića kao umjetnika i osobe, koja će možda zvučati čudno u novijoj interpretativnoj praksi: u povodu Račićeve umjetnosti mora se govoriti i o dubokoj umjetničkoj, likovnoj, slikarskoj, a istodobno duhovnoj ozbiljnosti koja prožima sva njegova djela."

Jelena Uskoković, "Kratka kronika posthumne sudbine slikarstva Josipa Račića", u: Josip Račić, Miroslav Kraljević 1885-1985, katalog izložbe, *Moderna galerija*, Zagreb, str. 9-23.

“Portret sestre Pepice Josipa Račića slika je manjeg formata, nastala 1907. Svi njezini dijelovi povezani su u izražajnu i skladnu cjelinu istančane subjektivnosti. Jedno obično lice kojega su oblici pretvoreni u izvor ushićenja osjetljivom oku. Slika govori i o vrijednostima koje nestaju, ako već nisu iščezle, a pripada posljednjim portretima koji mogu ponijeti to ime u našoj umjetnosti.”

Josip Vaništa, *Knjiga zapisa*, Moderna galerija i Kratis, Zagreb, 2001., str. 143.

← Josip Račić,
Portret Pepice, 1907.,
Moderna galerija,
Zagreb

“(…) Ustrijelio se Josip Račić u nekom hotelu u Rue abbé Gregoire br. 48 nakon nepunih pet mjeseci boravka u Parizu. Nije to bila ni prva ni posljednja “velika smrt” u Hrvatskoj. Možda je ono naše razorno predratno podneblje tada nije ni osjetilo u svoj njenoj tragičnosti, ali poslije, kada je bila spoznata vrijednost onih nekoliko slika koje je nestali Račić ostavio, osjećaj gubitka rastao je sve više. (...) Imamo dojam da njeno značenje za konstituiranje ove likovne sredine s vremenom sve više raste, a s tim dojmom i osjećaj gubitka, pa čak i krivnje neke, te smo i nehotično postavljali pitanje, suviše zacijelo u

okviru svakog ‘pozitivizma’: kako bi izgledalo naše slikarstvo ove prve polovine stoljeća da nije bilo ovih brojnih smrti i egzodusa? Kako bi se dodiri s tokovima moderne umjetnosti bili isprepleli, već onda, i kako bi ‘naši đaci’ prešli od sezanzizma u treće desetljeće, i inače tako kritično u evropskim razmjerima? Ne stavlja li (i ne ostavlja li) upravo Račićevo samoubojstvo znak pitanja nad tim mogućnostima? (...)”

Grgo Gamulin, *Hrvatsko slikarstvo na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*, Naprijed, Zagreb, 1995., str. 261. x

SUMMARY: MARKING THE 100TH ANNIVERSARY OF THE DEATH OF JOSIP RAČIĆ

/On the occasion of the 100th anniversary of the death of the painter Josip Račić (1885-1908), and in anticipation of the publication of his monograph from the manuscripts of Grgo

Gamulin, the text presents several selected passages which give evidence of Račić's key position in the history of Croatian modernist painting.